

VILSE I PANNKAKAN?

Fejkade psykbryt, nedsprejade tunnelbanevagnar och broccoli på stan. I takt med att samtidskonsten blir allt mer teoretisk riskerar det konkreta hantverket att förpassas till historien. Eller?

TEXT: ELIN KLÉMETZ

Redan som 14-åring bar Oscar Furbacken med sig ett skissblock i fickan vart han än gick. När som helst kunde han sätta sig ner och snabbt dra några linjer med sin mjuka blyertspenna över det vita pappret. Under de långa bilresorna mellan uppväxtstaden Paris och föräldrarnas sommarstuga i Småland tecknade han av den förbipasserande landsbygden i farten. Vål framme fylldes blocket av skogar, sjöar och små röda stugor.

När han efter gymnasiet började på Kulturamas konstskola i Stockholm blev han uppmanad av sina lärare att besöka mer samtida konstutställningar, eftersom att det »skulle vara bra» för honom. Oscar travade lite motvilligt in på galleri efter galleri. I mötet med målare som Jockum Nordström och hans vanställda människokroppar, tänkte han: »Vad är det här för trams, det här skulle ju jag kunna måla bättre själv!» Men det vågade han inte säga högt.

– Det var ju egentligen inte särskilt kontroversiell konst, säger Oscar. Men redan där tog det stopp. Jag förstod inte alls vad mina lärare menade att jag hade att lära av det där.

Några år senare blev Oscar antagen till Kungliga konsthögskolan, »Mejan», i Stockholm. Krocken med det nya blev ibland smärtsam. När han under sin utbytestermi i Paris öppnade sin laptop och visade bilder på sina verk, utbrast en professor: »Det här kan jag inte ens titta på, det är bara yta.» På en opponering i Mejans lokaler på Skeppsholmen fick han liknande kritik. »Det här är jätteskickligt gjort. Men det du säger att du vill uttrycka kan jag inte se i det här verket. Därför har du misslyckats.» När Oscar frågade vad han kunde ha gjort istället blev svaret: »Jag vet inte.»

Tröskeln till samtidskonsten går inte att jämföra med tröskeln till andra kulturyrtingar. Medan människor lyssnar på musik varje dag och strömmar till biograferna eller bokhandlarna, står konstscenen i ett hörn för sig. De flesta tar sig inte till galierierna, och gör vi det står vi där ofta framför tavlor med färgfläckar på, eller framför märkliga installationer med något diffust ljud i bakgrunden, i väntan

Konst har heller aldrig tidigare bestått av så vitt skilda företeelser som i dag. Konstnären och professorn Elin Wikström ställde 2009 upp en säng på Ica Maxi i Kalmar. Verket innebar att hon sov i sängen under affärens öppettider i en vecka. På Norrlandsoperan uppträdde konstnären Itziar Okariz genom att stå och kissa på scenen. Den oplanerade kapning av konstverket som följde var kanske ännu mer förvånande – en långskuggig, äldre man sprang fram med en röd tillbringare, fängade upp Itziars kiss, smakade på det och skrek: »Det smakar konst! Det är äkta vara!» I samma kategori finns den burk innehållande den italienska konstnären Piero Manzonis avföring som brittiska Tate Modern köpte in för 300 000 kronor.

En återkommande värdemätare på konstscenens riktning är konsthögskolornas examensutställningar, som arrangeras varje vår. 2008 fick Konstfack hård kritik efter att en student med artistnamnet NUG visat filmer där någon vandaliserade i tunnelbanan – filmer som senare köptes av gallerier för runt 150 000 kronor. Året därpå blev det nya löpsedelsrubriker efter att Anna Odell, som en del av sitt examensarbete, låtsades vara en självmordsbenägen psykiatrik.

Mejan och Konstfack i Stockholm, och Valands konsthögskola i Göteborg, är landets mest anrika konsthögskolor. Vid en genombläddring av kataloger från förra årets examensutställningar återfinns allt möjligt. På Valand har en student som en del av sitt examensarbete tagit kort på en kille som visar snoppen. En annan student har målat sig grön, och går omkring på stan och bjuder på broccoli med dip från en silverbricka. En student på Mejan visar ett foto föreställande en skylt med luncherbjudanden från en kebabrestaurang. Och på Konstfacks hemsida presenterar en student sitt examensarbete som ett filmklipp där någon med glittriga, högläckade skor kliver i ett yoghurtpaket.

Vad som är bra konst eller inte är en fråga som bäst lämnas till betraktaren. Det man kan se är däremot att en stor del, utåt sett, inte tycks handla om hantverksskicklighet, utan snarare om skickliga teoretiska resonemang och idéer – som ofta är svårtolkade för den oinsatte.

Den amerikanska författaren och journalisten Tom Wolfe skrev redan 1975 en bok om fenome-

KUNGLIGA KONSTHÖGSKOLAN

URVAL UR EXAMENSUTSTÄLLNINGAR 2011

ORIENT GRILLHOUSE, Daniel Diamant, Installation.

UTAN TITEL, Karin Karlsson.

SKOGENS RÖST, Louise Dahl-Lindvall.

när han läste en mening i en recension av realistiskt målad konst. Meningen lød: »Att sakna en övertygande teori är att sakna något avgörande.» Wolfe skriver i inledningen: »Kort sagt, i dagsläget, om det inte finns en medföljande teori kan jag alltså inte ens titta på en målning.» I slutet av boken *The Painted Word* målar han upp en ironisk framtidsvision. Där spatserar kultur-eliten runt på gallerier fyllda av stora dukar med välformulerade konstteorier på. Under texterna sitter exempel på teorierna – kopior av äldre målningar i frimärkstorlek. Konstnärerna i Wolfes dystopi skakar på huvudet och skrattar lite åt den tid då konsten ägnade sig åt att göra bilder, åt hantverk.

Nu – nästan fyrtio år efter bokens utgivning – kan man ställa sig frågan: håller satiren på att bli verklighet?

Tanken om konst som teori, och inte som ett antal sätt att måla eller skulptera på, började hos filosofen Immanuel Kant, som lanserade idén om att konsten kommunicerar det som ligger bortom vår kunskap. Den bästa sätet att nå dit ansågs länge vara att härma de klassiska mästarna, en tanke som på allvar bröts först 1917 – med en pissout. Genom att signera den och placera den på Parisutställningen ifrågasatte Marcel Duchamp konstens grundbultar. Tanken om ett avantgarde – konsten som en förtrupp som hela tiden hittar till »det nya» – lade grunden till modernismen. Ismerna avlöste sedan varandra, hela tiden med strålkastaren på det senaste. Trots nya, banbrytande riktningar behöll hantverket, såsom måleri och skulptur, en orubbad ställning.

Under 60-talet fick idébaserade verk ett bredare genomslag. Japansk-amerikanska Yoko Ono genomförde ett performance 1961 där hon från scenen uppmanade publiken att klippa sönder hennes kläder med en sax. Några år senare gav hon ut boken *Grapefruit* – en handbok i conceptkonst. I Sverige häpnade de svenska TV-tittarna när pionjärerna Öyvind Fahlström och Carl Fredrik Reuterswärd medverkade i Hylands hörna 1962. Medan Öyvind

HUR SKULLE DET GÅ OM ALLA GJORDE SÅ?
Elin Wikström, verket är från 1993 och fotat är taget vid reaktiveringen 2009.

började ta plats – bland annat popkonst inspirerad av Andy Warhol.

Snart skulle ännu ett uppbrott komma. Den unga Elin Wikström satt på golvet hos sin kompis i början av 80-talet, drack Vino Tinto och frågade sig inför sitt gymnasieval »Vilket är det bästa sättet att undersöka livet på?» Naturvetenskap? Journalistik? Biståndsarbete? Efter några timmars diskussion kom hon fram till att det måste vara konst, »för där får man välja sitt ämne fritt». 1987, samma år som Elin började på Valands konsthögskola i Göteborg, visades *Implosion – ett postmodernt perspektiv* på Moderna museet. Konstnärer från hela världen ställde ut foton, videor och installationer, och utställningen blev startpunkten på postmodernismens intåg i Sverige. Konstscenen blev alltmer global, och krocken mellan två generationer konstnärer tydlig. Elins professor på Valand förklarade att skulpturkonsten härstammade från gravar och krigsmonument. När hon sade att hon var mer intresserad av att arbeta med dialog, normer och värderingar, svarade han: »Ja, då kanske det inte passar dig att hugga i sten. Du kanske ska arbeta med människor?»

När Elin tog examen 1992 hade gränserna suddats ut och postmodernismen tagit över. Sedan konstutbildningarna lanserades i Sverige hade studenterna sökt in till avdelningar som skulptur, måleri och grafik. Nu togs avdelningarna bort, och fler elever började arbeta med foto och film, dans och teater. Allt var konst, och alla tolkningar rätt.

nya konstformen *hoppning* innebar, reste sig Carl Fredrik upp, öppnade en soptunna och hoppade i med huvudet före. Där efter började människor strömma upp på scenen. En bar på en cycklare i bjällermössa, en annan satte sig i skräddarställning på Lennart Hylands skrivbord och började läsa poesi.

En livlig debatt väcktes i samma veva på konstskolorna, där många ansåg att undervisningen var förlagd. Eleverna hade dittills fungerat som lärlingar knutna till varsin konstnär. Nu inrättades en friare, mer individuell konstutbildning. Genrer utanför det konstnärliga finrummet

blev alltmer textbaserad. Det, ihop med nya högskolekrav på kursplaner och struktur, gjorde att utbildningarna införde teorikurser och skriftliga examinationer.

Den konceptuella och samhällstillvända konst som Elin representerade fick allt mer ljus på sig. Konstformen hade ofta ambitionen att undersöka samhället, likt en form av journalistik. När Anna Odell från Konstfack ställde sig på Skeppsbron och spelade självmordsbenigen inför elevutställningarna våren 2009, var det med syftet att undersöka psykvården. På samma skola genomförde Ylva Trapp i våras en undersökning av bostadssituationen i Stockholm, presenterad i en uppsats och ett antal foton och videoklipp.

Alla utbildningarna är i dag individuella och utformas ihop med en handledande professor. Varje student har en ateljéplats, och i verkstäderna kan de jobba med allt från skulptur till digitala medier. Utöver det finns valbara kurser.

– Ska du jobba med konceptuell konst kan kunskap om hur man spänner en duk vara slöseri med tid, förklarar Måns Wrangé, rektor på Mejan. Sedan kan det vara bra att kunna grunden i bildkomposition även om du ska göra film eller konceptuell konst. Och tvärtom.

Konstteori och idéhistoria är ofta obligatoriskt, liksom övningar i kritik och analys. »Skriftliga arbeten har en central betydelse för din utveckling», står det i Konstfacks beskrivning. Sista terminen gör alla elever en examensutställning, då man numera också förväntas skriva en essä.

När Alexander Klingspor som 18-åring ringde runt till de svenska konsthögskolorna märkte han ganska snabbt att de inte skulle kunna ge honom det han ville ha. De var alltför teoretiska, och saknade enligt honom handledning i verklig hantverkskicklighet.

När han var liten hade han suttit i den stora grosshandlarvillan i Danderyd och målat teckningar med påhittade karaktärer, och som 16-åring fick han gå som lärling hos illustratören Michael Boston. Nu ville han lära sig att måla och teckna som de gamla mästarna.

– Det finns något oerhört levande i gamla mästares konst. När jag tittar på deras verk är det som ett fönster in i en annan värld. De har lämnat efter sig sin föreställning om verkligheten. Figurer träder fram ur mörkret, strålar i ljuset...

Alexander Klingspor sökte sig till USA och konstnärerna John och Mark English, som lärde honom allt från hur man grundar en duk till kompositions-lära. När Alexander flyttade hem till Sverige igen

utan framgång. Han hankade sig fram genom att dela ut morgontidningar, och motgångarna ledde till att han ifrågasatte sin konst. Vad hade han egentligen att säga? Vändpunkten blev en stentrappa vid St Eriksplan i Stockholm. Där hittade han sitt uttryck: de folktomma gatorna, viskningarna från historien – staden Stockholms mystiska energi.

Snart flög han till New York för att göra ett nytt försök att ta sig in i konstvärlden. När Alexander 2002 gick in på Arcadia Gallery och visade upp sina tavlor för ägaren Steven Diamant utbrast han: »Jag gillar dem!» Diamant bad direkt om fem verk som skulle visas på Miamis konstmässa. Alexander åkte hem, smått chockad, och målade fem tavlor de kommande fem månaderna. Alla såldes direkt – den första till Whoopi Goldberg. Den film-noir-stil som Alexander hade utvecklat passade väl in i den amerikanska smaken. Och efter genomslaget i USA öppnade sig dörrarna även i Sverige.

När jag pratar med Alexander via Skype står han i sin ateljé i East Village, New York, och arbetar med sin pensel på *The Sky* – en målning av en flicka i rött hatt omgiven av en mörk stadsmiljö. Tavlans kommer att ingå i av hans utställning på Albermarle Gallery i London i vår.

– De som gillar min konst säger ofta att de gillar att de ser vad det är – och att det är välgjort. I Stockholm har jag känt mig väldigt uppskattad. Folk verkar ha längtat efter det här. Bra konst är för mig ett väl utfört verk som ger människor en upplevelse. En känsla av skönhet, obehag – det är en tolkningsfråga.

Att de etablerade utbildningarna inte prioriterar de kunskaper han har förvärvat genom åren tycker han är synd.

– Som det är nu har de här teknikerna setts som något som tillhör det förgångna. Det är lite bakvänt. I musikhögskolorna antar jag att man får lära sig hur man spelar noterna innan man börjar göra mer komplicerade stycken. Jag ser inte hantverket som ett hinder för att uttrycka sig, utan som en fördel.

Att samtida konst bygger på teorier har han egentligen inga problem med.

– Jag har inget emot bra idéer, men jag vill att de presenteras ordentligt. Där tycker jag många inom mer avantgardistisk konst gör en miss. Det blir nåt slags blaj utav det, som jag ser på det – en reflektion av vår tid: maskkonsumtion och ytlighet. Där tycker jag att hantverket vinner – det är tidlöst. När man tittar tillbaka på den här eran tror jag att man kommer tänka: Vad sjutton höll konsten på med?

För att förbättra sitt tecknande skrev Alexander Klingspor 2006 in sig på den då nyöppnade skola som själv hade velat se när han var

KONSTHÖGSKOLAN VALAND

URVAL UR EXAMENSUTSTÄLLNINGAR 2011

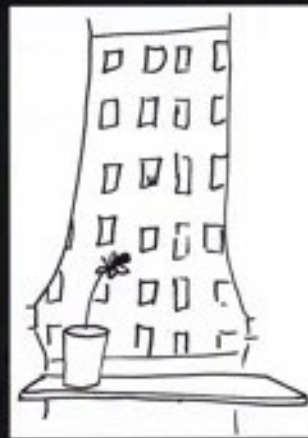
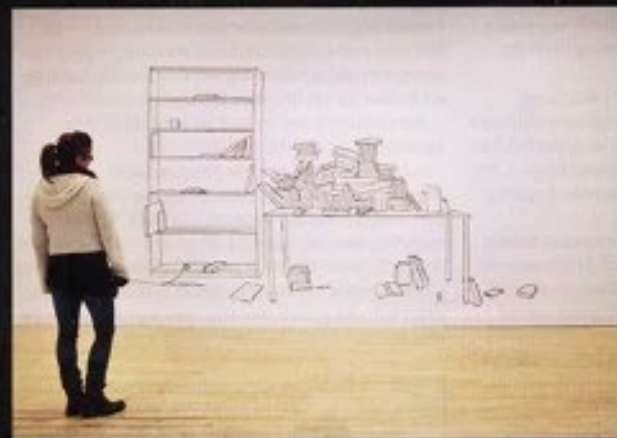
UTAN TITEL, Amir Kalantari. Digtalt.

MACHINE HEADS, Björn Wangen. Installation.

BREVINKAST,
Hans-Owe Rydberg.

skolans gula sekelskifts-
hus i Solna står elever i
ateljéerna och tecknar
av gipsavgjutningar. En
mun, ett öra, eller ett
helt ansikte får liv på de
vita dukarna. Under tre
år går eleverna igenom
bestämda moment: från
kopior i blyerts och kol,
till målning i svartvitt,
stilleben i färg, och sista
året: porträtt. Under hela
tiden ges dessutom lek-
tioner i krocki. Kritik från
Sanna Tomac, Hans-Peter
Szameit och de andra
lärarna ges varje morgon
och eftermiddag. Då pekar
de ut vad som inte ser rätt
ut, om ljuset faller lite fel,
eller om en vinkel inte
stämmer.

– Jag vet vad folk tänker, säger Hans-Peter Szameit: »Där sitter de i sina små Rembrantmössor och målar interiörer från 1500-talet.« Nej, det gör vi inte. Kom hit och titta på deras verk! Ja, de målar gamla krukor och sånt, men det är för att lära sig måla olika slags ytor, säger Hans-Peter Szameit.

Sanna Tomac och Hans-Peter Szameit träffades under en konstutbildning i Italien, och efter att ha tagit emot elever några år i USA kände de kallet till Sverige. Sanna minns själv hur smärtsamt hon tyckte det var att inte kunna uttrycka sig som hon ville under uppväxten i Närtuna. Hon målade händer som såg »rent förskräckliga ut«, men hittade ingen som kunde hjälpa henne. Nu vill hon ge tillbaka till andra hantverkstörstande unga. Skolans fokus är att lära ut målartekniker från tiden före modernismens genombrott.

– Synen på konstutbildningen i dag är att den ska vara helt fri, förklarar Hans. Om jag som lärare influerar mina studenter räknas jag som korrupt. Det låter helt galet för mig. Vi upplever att man uppnår frihet genom kunskap.

Den samtida konst som produceras på konsthögskolorna och de etablerade scenerna har de svårt för.

– Konsten har blivit så intellektuell, säger Hans. De som inte gillar det får svaret: »Ja, men du förstår inte«, och det får en att känna sig dum. Det finns inte alls den pressen i film eller musik. Du kan säga »det är vackert«, och det kan räcka. Det är ett värde som vi fortfarande tycker är viktigt. För mig

GATE #31, Alexander Klingaspor. Olja på pann.

skicklighet och hantverk – något som inte alla kan göra. Duchamps urinoar är snart hundra år gammal. Det är logiskt om pendeln går tillbaka.

Skolan har i nuläget 30 platser. Eftersom eleverna här, till skillnad från dem på Konstfack, Mejan och Valand, måste bekosta sin utbildning själva, 85 000 kronor per år, kan inte alla som skulle vilja gå här göra det.

– Det finns ett stort intresse, säger Sanna. Sverige nog är lite efter, helt enkelt.

Den realistiska skola som de står för har fått kritik. Efter att den inom

genren välkände norske konstnären Odd Nerdrum och hans elever gjorde utställningen *Figurationer* i Edsviks konsthall i Stockholm 2009 skrev konstkritikern Eva Ström i SvD: »När jag vandrar genom Edsviks salar är det oundvikligt att inte associera till den exposition av godkänd konst naziregimen arrangerade i München 1937 samtidigt med utställningen *Entartete Kunst*, där modernistiska verk fördömdes.«

Ett par år senare skrev Jessica Kempe om den realistiska skolan i tidskriften *Konstperspektiv*: »Där har solen gått i moln och upplysningstiden släckts ner.« Även hon beskrev en estetik som förde tankarna till nazismen. Sanna har svårt att ta till sig deras resonemang.

– Om Hitler tyckte om rött – ska vi då sluta använda den färgen? Det är så löjligt. Vi är totalt opolitiska. Vi lär ut en teknik, som folk får göra vad de vill med. Folk kommer hit från hela världen för att skapa den konst de drömmer om. Inom modern konst kan nästan allt vara konst – man kan få betalt för att stå och kissa på en scen. Men att det ska bli ett stort ramaskri när det kommer en grupp som vill jobba på ett annat sätt?

Betongbyggnaden vid Telefonplan, där Konstfack har haft sina lokaler sedan 2004, påminner om en jättelik skokartong. Bland de tillfälliga utställningarna i den stora entrehallen står en TV som visar en film där en kille i mlilitärutrustning dansar utmanande till musik.

Björkmans kontor hänger en gulnad tidnings sida med Marcel Duchamps namn – konceptkonstens fader – i feta bokstäver. Ivar Björkman tror att en alltmer teoretiserad konstvärld ställer andra krav på konstnärsrollen.

– Konstnärsrollen förändras. I konceptkonsten är det många gånger andra som gör saker åt dig. En annan öppning som kommer är en större fusion med samhällsbyggnad. Konstnären kommer inte in som sista instans och gör en utsmyckning, utan finns med i planeringen från början.

Han menar att skolorna måste utbilda studenterna i annat än rent hantverkskunnande.

– Det handlar om att de ska kunna förhålla sig till sitt arbete. Att jobba med konstnärliga projekt kräver i dag att du kan förhålla dig till och problematisera din konst.

Men att tanken och teorin skulle ta överhanden tror han inte på.

– Vi är inte intresserade av att sitta här och enbart vara teoretiska. Vi är ju en hantverksskola, och vill att våra forskare ska vara nere i görandet. På en konstskola i Danmark anställde de en litteraturvetare som skulle hålla i forskningsriktningen, och han var ju »vadå, praktik?«. Det blev bara kaos.

Inte helt oväntat har konstnären alltså nu även börjat ta över forskarrollen – med en ännu mer teoribaserad konst som följd.

Måns Wrangé är rektor på Mejan i Stockholm – den skola som examinerar flest konststudenter varje år. Han driver ett forskningsprojekt om konstskandaler – hur exempelvis politiker försöker plocka poäng på dem. Skillnaden mot annan forskning är att resultatet blir ett konstnärligt verk – en film, ett performance, en skulptur eller en happening.

– Av någon märklig anledning provocerar det väldigt många. Konstnärer har alltid gått in i olika kontexter: film, litteratur, teater, dans, sociala projekt... Forskarvärlden är en av de mest inflytelserika världarna som finns. Konstnärer vore ju idioter om de inte gick in i den också.

I den nya konstnärsrollen verkar det dessutom som om avantgardet till slut har hittat hem. Ordet användes redan i början av 1800-talet av den franska politiska tänkaren Henri de Saint-Simon. Han beskrev avantgardet som en trojka som skulle bestå av tre personer: konstnären, som skulle komma med visionerna, och ingenjören och entreprenören som skulle genomföra dem.

– Redan där har du en konstnärsroll som går emot den romantiska bilden av en ensam bohemisk konstnär, mot ett mer samhällsengagerat och kollektivt arbete. Det är det vi ser nu, säger Måns

Men den nya rollen utesluter inte andra konstnärsroller, menar Måns.

– Om det är någon skola som håller hantverket högt så är det vi – vi har allt från 3D till gammal muralmålningsteknik. Vi har valt att behålla, medan många andra lägger ner. När det kommer till teori brukar jag istället prata om reflektion, där teorier kan vara verktyg. De flesta tycker det är något man behöver. När vi gjorde vår första essäkurs på vår master tyckte nio av tio att det var bra.

Under Oscar Furbackens första tre år på Mejan arbetade han med fotografi, video och installationer, för att sedan återgå till måleriet och tecknandet. När han tog sin examen förra året ställde han ut jättemålningar av realistiskt målade lavar och mossor i närbild. Trots, eller kanske tack vare, krockarna och ifrågasättandet, tror Oscar att utbildningen har gjort honom till en bättre konstnär jämfört med om han gått en mer teknikinriktad skola.

– Hade jag gått en sådan skola hade jag nog behållit ett antal fördomar mot samtidskonst. I förlängningen skulle det nog ha hindrat att jag utvecklades både som människa och konstnär. Ett verk kan ha ett starkt värde genom att det är mänskligt och verkligt, även om det inte är tekniskt fulländat. Styrkan ligger inte i nivån av verklighetsavbildning.

Oscar förstår dem som säger »jag vill kunna se vad det är« – han har ju själv varit där. Men att en stor del av den samtida konsten kräver kunskaper i teori för att bli begriplig ser han inte som en nackdel.

– Jag tror att det ofta handlar om förväntan. Många står framför en duk med tre färgklickar och tror att de ska få en uppenbarelse. Men de flesta skulle inte förstå så mycket om man inte visste vad konstnären heter, i vilket sammanhang den är målad och så vidare. Då växer verket och blir intressant.

Valands konsthögskola fick sitt namn av den fornnordiske sagohjälten och smeden Völund, som stod som staty på det hus i centrala Göteborg där utbildningen huserade på 1890-talet. Efter ett antal flyttar är skolan tillbaka i samma anrika kvarter. Studierektor Arne Kjell Vikhagen bjuder in till ett vitt mötesrum och ger sig in i ett samtal om den realistiska skolan, och hur ett lärosäte som Valand förhåller sig till den.

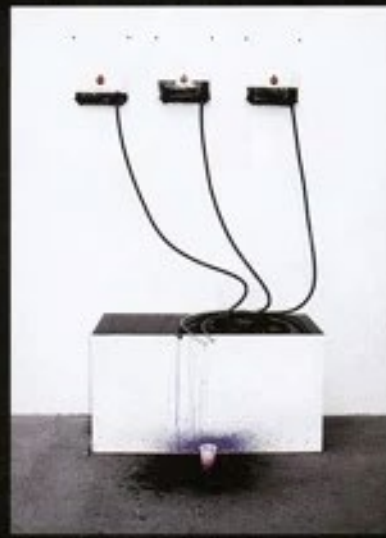
– För min del är Odd Nerdrum en postmodern konstnär i allra högsta grad, även om han blandar målarfärg i temperateknik. Frågan vi ställer är: Vad vill du uppnå? Vi har målare som målar figurativt och är väldigt duktiga på det. Visst kan män ha skönhet som utgångspunkt – men det är ju också ett relativt begrepp!

KONSTFAK

URVAL UR EXAMENSUTSTÄLLNING 2011

ALLT SKA BORTI KAPITEL II BY CAROLSHAKEBEFORE AND THE CITRUS FRESHNESS, Carolina Nylund. Performance.

THE SACRAMENT, Djator Davidchenba.

A FLIGHT TO THE LAND BEYOND THE NORTH POLE, Johan Eldrot och Erik Larsson. Installation.

NÄR TOPPAR FALLER, Cecilia Hultman.

ATELIER STOCKHOLM

ETT URVAL

KROKITECKNING, James Cowper. Kolteckning.

CITRONER PÅ RYMMEN, Cindy Kosakowski. Olja på duk.

CAST-ÖVNING, Sigurd Fernström. Teckning, kol och vit krita.

som går ut på att det finns rätt och fel, passar heller inte in i hur konsthögskolorna tänker.

– Jag skulle aldrig kunna säga: du har inte målat den här handen tillräckligt bra. Om man inte har utrymme för att göra fel och leka, hur ska det gå då? Som student behöver du inte redovisa ett fysiskt objekt för att bli godkänd – du kan arbeta konceptuellt, vilket i princip kan innebära vad som helst. Det är inte en produktbaserad utbildning, utan en processbaserad.

Vi bläddrar igenom elevutställningskataloger. För den oinvigde är det ibland svårt att förstå hur vissa verk, till synes gjorda på en eftermiddag, kan vara resultatet av fem års arbete.

– Jag tror man lätt missuppfattar, säger Arne Kjell Vikhagen. De flesta studenterna är inte upptagna av att det ska glänsa, utan mer intresserade av saker som är förstörda, fragmenterade, dysfunktionella, skitiga, perversa...

Han menar också att det till viss del ligger i konstens identitet att vara obegriplig för sin samtid.

– Edvard Munchs *Skriget* ska säljas för en halv miljard nu. För hundra år sedan fick du sådana verk i princip gratis. Det min mamma har på sin Monet-kalender på väggen ansågs fruktansvärt fullt för hundra år sen, och helt omöjligt att tänka sig i ett hem. Vem vet, vi kommer kanske att ha den här bilden på väggen, säger Arne Kjell och pekar på det där fotografiet med snoppen från elevutställningen 2011.

– Den konst som ifrågasätter allt du står för kan vara outhärdlig att ha hemma. CD:n och boken kan du leva med. Vårt syfte är inte att du ska känna dig hemma. Du ska förpassas till en annan värld. Man behöver verkligen inte gilla samtida konst.

Hans-Peter Szameits teori om att pendeln är på väg tillbaka, att den moderna konstens idé om att ständigt bryta mot konventioner själv blivit en konvention, har Arne Kjell svårt att säga något om.

– Kommer det en sådan utveckling kan vi inte stoppa den ändå. Men att till exempel ha en professor i figurativt måleri på skolan skulle jag tycka var bisarrt. Det vore att lägga lock på konstutvecklingen de senaste hundra åren. Det betyder inte att det inte finns ett utrymme för det i konstvärlden i stort. Men om vi ska utbilda konstnärer som verkar i ett samtida fält kan vi inte ägna oss åt det. Vid en viss punkt får vi råda en person med det intresset att vända sig någon annanstans – vi har inte den kompetensen.

Elin Wikström har precis lämnat sin professors-tjänst på Umeå konsthögskola för att ta över som rektor på den förberedande utbildningen Göteborgs konstskola. Hon utförde sitt konstverk där hon sov på Ica första gången 1993 i Malmö. I tre

med en textremsa som för förbi ovanför hennes huvud. Texten handlar om en person som vaknar på morgonen, är sur och slö och bara vill: »Ligga i sängen och blunda och låta tankarna komma och gå. Hur skulle det gå om alla gjorde så?» Hon minns föraktet i luften. Hon tolkades som den arbetslöse, den som inte gjorde rätt för sig – en skamfull situation under 90-talskrisen.

När hon 2009 blev ombedd att göra om verket på Ica Maxi i Kalmar kom däremot folk fram och satte sig på sängen och sade »Åh, den som fick ta hennes plats.« Plötsligt var det en begärlig position, en kritik mot prestationssamhället. Hon tänkte: »Shit, här har jag gjort ett verk, som när det åldras lyfter fram helt olika aspekter.»

– Jag och publiken jobbar tillsammans. Jag sätter igång något, de jobbar med sin tolkning av verket. Många säger att min konst är elitistisk och svår. Det tycker jag är märkligt. Merparten av mina konstnärliga projekt sker utanför museer och gallerier, åtta timmar om dagen på en trottoar. Jag brukar säga till mina studenter: »Om du har ett verk som du inte kan prata om med en femåring, då har du misslyckats katastrofalt.« Ett av den konceptuella konstens urprojekt var just att nå ut till en bredare publik, det tycker jag är lika angeläget i dag. Den ambitionen ser jag sällan i samhällsvetenskapen, journalistiken, eller någon annanstans.

Elin tycker att teori och reflektion på skolorna är bra – när hon själv gick på Valand fanns ingen konstteori överhuvudtaget. Samtidigt konstaterar hon att det i dag kanske är »för stort fokus på teori«, och att hantverket prioriteras lägre.

– När jag stod i skulpturverkstaden på Valand fanns det alltid en teknisk lärare på plats som jag kunde fråga om hjälp. I dag är det inte så – man har inte råd med det längre.

Marta Edling, docent i konstvetenskap vid Uppsala universitet, har forskat om konstutbildningarnas utveckling i Sverige.

– Om du är en jävel på att måla men kanske inte så bra på att föra ett teoretiskt resonemang om måleri, är det inte lika lätt att ta sig fram i den intellektuellt orienterade samtidskonsten i dag. Det finns ingen värdering i det – men det är så det ser ut. De studenter jag pratat med som är inriktade på hantverket kan i dag känna sig ganska uppgivna inför utvecklingen av konstnärlig forskning, där de upplever att den konceptuella konsten helt dominerar.

Samtidigt som konststudenter har större möjligheter än någonsin att arbeta konceptuellt, syns också en annan trend. Liksom Oscar Fuzbacken återvänder många konstnärer till teckning och

I examens-katalogen för Oscars avgångsklass har skribenten Sinziana Ravini valt »De sista romantikerna» som rubrik, och skriver: »Till skillnad från många före dem, så tycks det här förelägga en sann och uppriktig tro på en värld bortom denna, en vilja att ta sig ut

ur postmodernismens många gånger relativistiska och nihilistiska världssyn.»

Beskrivningen av ett slags nyromantik känns igen av Arne Kjell Vikhagen, studierektor på Valand.

– Jag tror att fler studenter vill tas på allvar i dag. Då kommer också hantverket in – man behöver vara bra på det man gör.

Katarina Andersson Winberg, professor på masterprogrammet på Valands konsthögskola, håller med:

– Det man kan se på både vår och andra skolor de senaste åren är att teckningen har kommit tillbaka. Intresset för måleriet och det figurativa berättandet har också blivit större bara de senaste åren.

Den realistiska skolan växer samtidigt. Året efter att Atelier Stockholm etablerade sig i Sverige öppnade en liknande skola, Florence Academy of Art i Mölndal, som blir studiemedelsberättigad från och med i höst. Atelier Stockholm kämpar för mer förstärkelse för sin inriktning och vill att deras skola ska bli likställd med statliga konstutbildningar.

– Det borde inte kosta mer för en student att gå här än på Konstfack, tycker Sanna Tomac.

Hon är hoppfull om att framtiden ska erbjuda fler möten mellan skolorna.

– Det har inte varit så lätt att få till – det är som två olika världar. Det skulle inte behöva vara någon slags fajt emellan, utan istället: »Det finns två olika alternativ – vad underbart.»

Utänför skolorna finns gott om verksamma konstnärer som fokuserar på hantverkskicklighet. Ett flertal skandinaviska realistiska konstnärer har de senaste åren fått stor uppmärksamhet – utöver Odd Nerdrum och Alexander Klingspor finns namn som Christopher Rådlund och Vebjørn Sand. Och bland de mest upp-

TICK TOCK, Karin Mamma Andersson. Akryl och olja på pannå.

konstnärerna i Sverige finns flera som ägnar sig åt figurativt måleri – bland andra Linn Fernström, Jens Fänge och Karin Mamma Andersson.

När jag får tag på Karin Mamma Andersson håller hon på att förbereda sig för utställningen *Dog days* på Galleri Magnus Karlsson i Stock-

holm. Karin Mamma Andersson gick på Mejan i slutet av 80-talet. I en tid då många andra valde nyare digitala uttrycksätt, stannade hon kvar i måleriet.

– Jag tror att hantverket i stort har chanserat i världen, även i konsten. Förr specialiserade man sig tidigt. I dag kan man allt och egentligen inget – det ska helst gå fort, vara enkelt och billigt. Om man vill ägna sig åt konst tror jag att man behöver kunna sitt material. Visst kan man ta in assistenter – just nu har jag brutit armen, så det vore ju toppen. Men jag ser det som en styrka att jag gör saker själv.

Karin har emellanåt varit på besök på konsthögskolorna för att föreläsa.

– Utifrån kan man höra åsikter om att konsthögskolorna borde blicka utåt, lära sig mer om vad som händer på den internationella konstscenen. Jag tror inte ett skit på det. Du blir ingen bra kock av att veta vilka restauranger som gäller eller vilka knivar som är bäst, om du ändå inte kan hacka löken. Vill du bli en bra kock måste du lära dig yrket, veta vilka ingredienser som funkar ihop, hur du lagar och presenterar maten.

I samma andetag vill hon påpeka att skicklighet inte är allt.

– Man får inte ut något av konst som bara är duktig. Det behövs alla sorters konstnärer – de som går bredvid, utan teknisk skicklighet, de som skjuter från höften, de som brinner. Vi måste ha knasbollar som ifrågasätter, annars kommer konstartet att dö.

Elin Klemetz är frilansjournalist i Göteborg, och har i tidigare nummer av Filter bland annat skrivit om apartheidsmotståndet.

LÖRDAG 14 APRIL. Valands masterstudenter ställer ut sina verk i Göteborgs konsthall. En månad senare är det Konstfacks tur, och sista maj öppnar Mejans examensutställning på